

Tiger, tiger, burning bright

VIJF 5 TIGERS

Remco Campert, Gerrit Kouwenaar, Lucebert, Bert Schierbeek, Jan Elburg De Bezige Bij, 102 p., met cd, f49,90

■ *Stel: Lucebert, Gerrit Kouwenaar, Bert Schierbeek, Jan Hanlo en Remco Campert zijn de debutanten van het jaar 2000. René Puthaar, die kort geleden debuteerde met de bundel 'Dansmuziek', las de bloemlezing 'Vijf 5 tigers' met de ogen van vandaag.*

Eerst betoogde Ruben van Gogh in de bloemlezing *Sprong naar de sterren* dat in de poëzie van jongere dichters overvloedig wordt 'gelopen, gereisd, gevlogen, gedanst en gesprongen'. Nu meldt Gerrit Kouwenaar dat de vijf jonge dichters uit de nieuwe bloemlezing *Vijf 5 tigers* op grond van 'puur menselijke ervaringen' als 'drinken, uitglijden, fietsen, zoenen' hun gedichten schrijven. Kortom, de poëzie is weer volop in beweging: er wordt gevlogen, gefietst en uitgegleden.

In *Sprong naar de sterren*, waarin vorig jaar de nieuwste generatie dichters werd gebundeld en ingeleid, introduceerde Van Gogh de term *gebeurende poëzie*. Daarmee werd een poëzieopvatting weersproken die zelfs Rutger Kopland de zijne was gaan noemen: 'Poëzie beschrijft geen gebeurtenissen, bewegingen, veranderingen; zij beschrijft wat niet verandert, gebeurt, dat wil zeggen het scenario' (in: *Het mechaniek van de ontroering*).

Alle poëzie, zou ik willen denken, is gebeurende poëzie: per definitie in beweging, in een staat van metamorfose. Maar het kan verkeren. Immers, toen Ilja Pfeijffer in zijn debuutbundel *Van de vierkante man* het over 'vegetarische stilleventjes geschetst met de zilverstift' had, gaf hij vier herkenbare karakteristieken van een poëzie die volgens velen in Nederland tot voor kort het zowel hoogste als droogste lied had: een poëzie die 1. bloedeloos was ('vegetarisch'); 2. niet bewoog, niet veranderde ('stilleventjes'); 3. krachteloos en voorzichtig was ('geschetst'); en 4. wereldvreemd was, een pennenvrucht uit het ooit ivoren torentje ('zilverstift').

Pfeijffer had blijkbaar zijn redenen om opnieuw de bloedeloosheid te attaqueren waartegen al eerder de Maximalen fulmineerden, en waaromtrent Gerrit Komrij het woord 'epidemisch' had gebruikt in plaats van het neutralere 'academisch'. Joost Zwagerman gaf eind jaren tachtig die epidemische dichtersziekte treffend weer: 'De ruimte van het volledige leven is stukje bij beetje teruggebracht tot de oppervlakte van de schrijftafel. Daarachter zit de hedendaagse dichter braaf en bekwaam een kunstig stilleventje te figureren.' Het sleutelwoord blijkt 'stilleventje': de poë-

V.l.n.r. Gerrit Kouwenaar, Remco Campert, Simon Vinkenoog, Jan G. Elburg, Bert Schierbeek en Hugo Claus

zie waarin niets verandert, niets beweegt en niets gebeurt. Poësie morde. Nu is er de nieuwe bloemlezing *Vijf 5 tigers*: aanstormende dichters die ooit een *tiger, tiger, burning bright* willen worden. Ze zijn het nog niet, zomin als Van Goghs dichters al interstellare hoogspringers zijn. Ook deze tijgertjes getuigen van het inmiddels vertrouwde onbehagen in het Nederlandse poëziestilven. In de inleiding wordt gerefereerd aan Zwagerman, wanneer een opgenomen dichter, Lucebert, diens 'ruimte van het volledige leven' zegt te willen reanimeren.

Van *Sprong naar de sterren* waren mij onder meer regels van Hagar Peeters en Jo Govaerts bijgebleven. De vijf tijgers zijn allen van de mannelijke kunne: Remco Campert, Gerrit Kouwenaar, Jan Elburg, Lucebert en Bert Schierbeek. Wat deze jonge kunstbroeders bindt is hun 'lyrische hogeborstzetterij' en hun wat geforceerde moderniteit; kortom, het soms aandoenlijk ouderwetse karakter van hun gedichten. Een geforceerde moderniteit die mij doet denken aan het werk van mindere goden uit de vervlogen hoogtijdagen van het modernisme. De dichters zijn dol op ongewone beelden. 'Het tragikomische geval van het verlangen naar het uitzonderlijke,' noemde Van Ostaijen dat. Goede beelden, in de poëzie, verschijnen in focus voor het geestesoog van de lezer. Daarom is Kouwenaars openingsregel 'zo zijn wij thuisgekomen / en leggen de vleugels onder tafel' goed en intrigerend; Elburgs 'Onder de pajong van de tafel mahjongt / de rook / de ingehouden adem is haar ondergoed' erbarmelijk; Luceberts 'zijn tanden bloeden als bonbons des nachts' onbeholpen en pseudo-poëtisch. De meest toonvaste en frisse dichter van het vijftal is Remco Campert; de meest bijzondere momenten heeft Gerrit Kou-

wenaar. Het openingsgedicht van de bundel, Camperts 'Avignon', behoort tot het sterkste dat deze bloemlezing biedt. Ik citeer het slot:

*Een mens sterft voor hij weet dat hij leeft,
Blauw van voortijdig adeldom, rood van
vergeefs
Bloed, met een witte vogel tussen borst en
schouders
Gestorven voor adem
Van aarde werd.*

Het lijkt wat zwaar, maar als besluit van het aanvankelijk zorgeloze reisgedicht waarin de ik *Le Monde* leest en het nog aanklevende vuil van de reis als 'bewijs van beweging' ziet, zijn het adembemende regels die het voorafgaande in een onrustbarend licht zetten. Campert is veelbelovend, al gaat het in het lange gedicht 'Het was in het jaar van de staking' de mindere kant op (die van Lucebert en Schierbeek) met de stad 'als een blootgewoelde ziekte', vliegende 'koortsdromen van vogels' en vuurspuwende borsten. Maar ook hier maakt deze passage veel goed: 'Grijs als de winter die - een duif - / Ontsnapt was aan de korf van de kalender / En kroop in onze kleren / Op zoek naar het voorjaar van een liefde / die geurde op onze huid.' Zo klinkt een dichter met een zuivere stem en een mooie toekomst.

De dichter die mij in zijn beste momenten het meest frappeerde is Gerrit Kouwenaar. Een sterk openingsgedicht, met weer prachtige slotregels: 'want het is in de late middag / dat de schaduwen langer worden / en zelfs onze nuchterste stemmen / zijn nog te zacht voor de nacht -'. Daarna blijkt het werk nog wat instabiel. Maar het gedicht 'noot hadden wij geweten / dat wij overal waren' getuigt van een uniek en in-

dringend geluid, evenals een slot als: 'een heel leven / lag tussen twee echo's van stemmen / nu het doof was / gedooft was geworden / een skelet van stemmen.' Kouwenaar zoekt naar een pregnante dictie, hij zet de taal eigenzinnig naar zijn soms zeer vaste hand, en toont zich illusieloos maar gedreven.

Van de bijzondere kwaliteit van Elburg, Lucebert en Schierbeek ben ik nog niet overtuigd. Elburgs gedichten doen aan vlotte vijftigers denken: hun kleding past niet bij de inhoud. Het nadrukkelijk hedendaags ogende gedicht (willekeurige zinsafbrekingen, veel woorden tussen haakjes) lijkt bij hem vooral verpakingsmateriaal; het verpakte houdt niet over. Prompt zien we hoe de vrije vorm opdringerig en leeg kan zijn, anders dan een vaste vorm onder goede handen. Dat de inhoud bij Elburg vaak oubollig is, zegt mij ook een gedicht als 'Stadsgeenoot' waarin de stedeling ('hij is de geur vergeten / van het hooi') het aflegt tegen de landman.

En ja, daar gaat de praatgrage nevel / jawel, daar gaat de loze rook / als een hoge boot van stapel,' dicht Elburg ergens. Die verzuchting heb ik onder het lezen van Lucebert en Schierbeek meermalen herhaald. Lucebert zweert bij de natuurelementen: het volledige leven lijkt voor hem vooral te bestaan uit lucht, aarde, water en vuur. Grote woorden, barokke constellaties: 'het geleterde maanlicht / vertelde de mensen en vuren ontstonden op heuvels / als tongen en spraken de wolken aan in de nacht / opdat gevaarlijke vissen opsprongen in de bliksem.' Bijbels misschien, retorisch, maar vooral hol, dat gedicht 'Het boek'. En wat dacht u van: 'als blinden hun strooptocht door de nacht / met jagen op het eerste licht besluiten / ontsluit dan water met een kus werp vuur daarin / ook draag op deze wijze de lucht de aarde op' ('Opdracht'). Zoiets doet verlangen naar realia als de opblaaskrokodil van Erik Menkveld en de kassabon van Hagar Peeters in *Sprong naar de sterren*.

Waar Lucebert de klok van de poëzie zo'n halve eeuw terugzet, naar de grote gebaren, orakelt Bert Schierbeek als een stokoude magiër. Oppassen geblazen dus. Halverwege zijn hoogdravende 'De gestalte der stem' begon ik spontaan te jodelen. En ik verlangde opeens hevig naar de poëzie van de Zestigters, bij regels als: 'o dea dia / da kata kai / wij roepen om regen en buffels / o grote geest geef ons buffels buffels buffels / geef ons vette buffels grote geest / wij beschilderen ons gelaat en offeren ons ingewand / geef ons boter melk en kaas.'

De vraag blijft voorlopig of de jonge poëzie inderdaad weer volop in beweging is. Want hoeveel er in een gedicht ook gezapt, gefietst of gevlogen wordt, het zet de poëzie nog niet in een hogere versnelling. Tijgers in de poëzie zijn een aanwinst, maar ze doen de woorden nog niet vanzelf ontvlammen. Bij Van Goghs dichters bleek dat ruimteschepen gedichten niet per se een hoge vlucht geven. Dat zoveel jonge dichters het figuurzagen beu zijn en het strijdtooneel van het volledige leven ambitieus opnieuw betreden, is absoluut een opsteker. Het scheidt artistieke verplichtingen en verwachtingen. Maar schatplicht aan hedendaagse multimedia of primitieve magie brengt de dichtkunst nog niet verder; dat doet het individuele talent in wie de poëzie onverminderd de eerste stem is en de eerste beweging: poësie forte.